

**АКЦИЗНА ПОЛІТИКА ЩОДО ТЮТЮНОВИХ ВИРОБІВ
В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄС**

Розглянуто прояв фіскальної функції акцизного податку на сигарети та іншу тютюнову продукцію в доходах зведеного бюджету України, законодавчі ініціативи уряду і парламенту України, а також директиви ЄС. У статті висвітлюється дискусійне питання про доцільність використання мінімальної роздрібно-ї ціни на сигарети та інші тютюнові вироби та сформульовані пропозиції щодо формування тактичних і стратегічних цілей модернізації акцизного оподаткування в Україні.

Ключові слова: акцизна політика, податки, податкові надходження, ставки акцизного податку на тютюнові вироби.

L. M. DEMYDENKO, J. L. NAKONECHNA
Taras Shevchenko National University of Kyiv

EXCISE TAX POLICY ON CIGARETTES IN EU INTEGRATION OF UKRAINE

Abstract – The purpose of this research is to characterize the main provisions and tools for implementing the current excise policy of the Ukrainian government in the area of taxation of tobacco products. The reforming excise taxation in the context of the need to implement the provisions of the EU-Ukraine Association Agreement, considered in this article, emphasizes its relevance. The fiscal function of the excise tax on cigarettes and other tobacco products in the revenues of the consolidated budget of Ukraine, legislative initiatives of the Government and Parliament of Ukraine, as well as the EU directives are considered. The proposals for the formation of tactical and strategic goals of modernization of excise taxation in Ukraine are suggested. This research is based on the analysis of open source information: current EU and Ukrainian legislation, draft regulatory acts, publications of domestic and foreign scientists, monitoring of statistical indicators. The results of the research showed the importance and significance of excise taxes in the formation of state and local budget revenues, an increase of the share of excise taxes from 2.5 % of GDP in 2013 to 4.3 % of GDP in 2016 in conditions of political and financial instability, as well as external military aggression. Excise taxes showed their effectiveness in terms of providing of unexpected government spending. The research revealed a lack of a clear mechanism, a systematic approach in forming the strategy and tactics for implementing the state's excise policy in the area of tobacco business regulation. The need for gradual increase of rates on cigarettes to the level of EU countries on a transparent basis will allow reaching a compromise between parties of financial relations.

Key words: excise policy, tax revenues, excise tax rates on tobacco products, taxes.

Постановка проблеми. В умовах реалізації політики фіскальної консолідації державних фінансів в розвинених країнах активно використовуються податкові інструменти, серед яких, важливу роль відіграють акцизні податки. Оскільки підакцизні товари, мають як правило, не еластичний попит, підвищення цін на підакцизні товари не зачіпає інтереси широких соціальних верств населення, тому в умовах дефіцитності державних фінансів, уряди цілого ряду європейських країн використовували їх для збалансування бюджету. Україна також не залишилася поза європейських тенденцій змін акцизної політики.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням реалізації акцизної політики в Україні присвячена велика кількість праць вітчизняних економістів, серед яких праці Балакіна Р.Л., Єфіменко Т.І., Коротуна В.І., Лук'яненко І.Г., Лютого І.О., Соколовської А.М. та ін. Так, варто відзначити комплексне дослідження акцизних податків у праці “Податки на споживання в економіці України”, де робиться акцент на взаємозв'язку специфічних та універсальних акцизів, їх використання в Україні щодо реалізації економічної політики [1]. У статтях Кулай А.В. “Механізми та стан гармонізації системи непрямого оподаткування в Європейському Союзі” [2] і Балакіна Р.Л. “Акцизне оподаткування тютюнових виробів в країнах-членах Європейського Союзу та України” [3], розкриваються етапи процесів фінансової конвергенції та досвід ЄС щодо питань врегулювання оподаткування та податкової політики в Європейському Союзі. Окремі аспекти використання податкового інструментарію в посткризовому відновленні економіки в країнах ЄС розглянуто в статті «Фінансова криза в ЄС: причини і шляхи подолання», в тому числі приділено увагу окремим аспектам функціонування акцизних податків [4].

У статті професора А.М. Соколовської “Концепція ліберальної податкової реформи: доцільність і можливість реалізації в Україні” розглядається досвід проведення податкових реформ окремими країнами Центральної та Східної Європи, в т.ч. показана роль акцизного оподаткування тютюнових і алкогольних виробів у структурі і динаміці податкових надходжень в 2000 і 2012 роках [5]. У монографії “Трансформація акцизної політики в Україні” автори аналізують тенденції акцизного оподаткування у розвинутих та трансформційних економічних системах, акцентують увагу на проблемах реалізації фіскального та регуляторного потенціалу акцизного оподаткування в країнах ЄС і ОЕСР [6]. Професор Єфіменко Т. І. наголошує на важливості підвищення фіскальної ефективності акцизної політики [7].

Разом з тим, останні зміни в податковому законодавстві пов'язані з реалізацією Угоди між Україною та ЄС вимагають розгляду і оцінки з позиції формування стратегії і тактики фіскальної політики в Україні, що і зумовило написання даної статті.

Формулювання цілі статті. Метою дослідження є характеристика основних положень та інструментів реалізації сучасної акцизної політики уряду України у сфері оподаткування тютюнових виробів.

Реформування акцизного оподаткування розглядається в контексті необхідності реалізації положень Договору про Асоціацію між Україною і Європейським Союзом (ЄС) процедура набуття чинності якого розпочнеться найближчим часом, що підкреслює актуальність та своєчасність статті.

Дослідження ґрунтується на аналізі відкритих джерел інформації: чинному законодавстві ЄС і України, проєктів нормативно-правових актів, публікацій вітчизняних і зарубіжних вчених, моніторингу статистичних показників. Результати проведеного дослідження показали важливість і значимість акцизів у формуванні доходів державного та місцевих бюджетів, зростання питомої ваги акцизних податків з 2,5 % в 2013 році до 4,3 % ВВП в 2016 в умовах політичної та фінансової нестабільності, а також зовнішньої військової агресії.

Наступним важливим напрямком реформування акцизного оподаткування повинно бути посилення контролю за виробництвом тютюнових виробів у контексті запобігання тінювих схем, проявів корупції. Практичне значення даного дослідження обумовлене необхідністю реалізації положень Договору про Асоціацію між Україною та ЄС. Імплементацию цієї Угоди планується здійснити до кінця 2017 року. Незважаючи на те, що структура акцизного податку на тютюн в Україні вже сьогодні відповідає вимогам Директиви ЄС, ставки цього податку є істотно менше, ніж прийняті в ЄС. Розглядається можливість збільшення доходів бюджету від підвищення адвалорної та специфічної ставок акцизного податку, а також необхідність цільового використання отриманих коштів на програми охорони здоров'я. Дане дослідження спрямоване на пошук більш ефективних інструментів забезпечення балансу фіскальних інтересів держави та виробників тютюнових виробів, споживачів.

Виклад основного матеріалу. Ринок тютюнових виробів в Україні є одним з найбільших в Європі, а їх виробництво забезпечують 15 міжнародних компаній з іноземним капіталом. Чотири найбільш відомі: Philip Morris Ukraine, Компанія Imperial Tobacco в Україні, ЛТІ Україна, "Бритіш Американ Тобакко Україна" є світовими лідерами у виробництві тютюнових виробів і обслуговуються в офісі великих платників податків в Україні. Після вступу України до СОТ ставки акцизних податків на імпортовані тютюнові вироби і сигарети вітчизняних виробників стали однаковими і довгий час залишались низькими. І тільки кризові явища 2008 року та останніх років змусили уряд України підвищувати ставки акцизів на алкогольну та тютюнову продукцію. Традиційно, акцизні податки виконують фіскальну функцію щодо доходів бюджетів, як державного, так останніми роками, і місцевого. Акцизи з тютюнових виробів, що вироблені на території України, формують найбільшу частку в структурі акцизних надходжень до зведеного бюджету України (табл. 1).

Таблиця 1

Частка акцизних надходжень щодо основних макробюджетних показників (2011–2016 рр.),%

Показник	2011	2012	2013	2014	2015	2016
ВВП, %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Частка акцизного податку у ВВП, %	2,6	2,7	2,5	2,9	3,6	4,3
Частка акцизного податку у доходах зведеного бюджету, %	8,5	8,6	8,3	9,9	10,9	14,5
Частка акцизного податку у податкових надходженнях зведеного бюджету, %	10,1	9,7	10,4	11,6	14,3	20,2
Акцизний податок з тютюнових виробів (вироблених та ввезених), в % у надходженнях від акцизного податку	45,1	43,2	48,8	40,1	31,4	32,6

* складено авторами на основі [8, 9]

Акцизний податок з тютюнових виробів показує стійку динаміку, навіть у роки, коли інші макробюджетні показники зменшились, так, у кризовому 2013 році, він збільшився до 17,9 млрд грн. У структурі податкових надходжень зведеного бюджету України частка акцизних надходжень зросла з 10 % у 2011 р. до 20 % у 2016 році, що склало 4,3 % ВВП і є найбільшою за весь період.

У таблиці 2 більш детально розглянемо динаміку формування податкових надходжень від акцизного податку в розрізі показників бюджетної класифікації за період 2008–2016 рр.

Основний вид тютюнових виробів виготовлених в Україні це сигарети, більше половини яких експортується в країни ЄС, а також Азербайджан, Грузію, Молдову та інші країни. У ціну тютюнових виробів в Україні включається акцизний податок, ставка якого, для сигарет з фільтром і сигарет без фільтра є комбінованою, тобто складається з двох складових: специфічної – за ставкою у твердих сумах з одиниці реалізованого товару, і адвалорної – за ставкою у відсотках до обороту з реалізації товару (продукції). Для тютюнової сировини та тютюнових відходів, а також тютюну встановлена тільки специфічна ставка. Також, з метою запобігання зниженню податкових надходжень застосовується мінімальне акцизне податкове зобов'язання із сплати акцизного податку, що встановлюється для сигарет як з фільтром так і без. Воно використовується в тому випадку, коли сума податку розрахована за адвалорною і специфічними ставками менше, ніж мінімальне податкове зобов'язання в перерахунку на 1000 штук сигарет, встановлене в Податковому кодексі України. Отже, можемо констатувати, що вітчизняні виробники тютюнових виробів забезпечують більш, ніж 90 % надходжень від акцизного податку на тютюнові вироби, у 2016 році ця цифра

сягнула значення – 95,7 %. Також, проведені розрахунки свідчать, що за останні 4 роки змінилась структура податкових надходжень акцизного податку – на користь збільшення специфічної складової.

Таблиця 2

Динаміка надходження акцизного податку до зведеного бюджету України (2008–2016 рр.), млн грн*

Показник	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів. Тютюнові вироби, в т.ч.:	3355,5	8450,5	12127,6	14663,1	15888,1	16984,4	16514,0	21043,2	31803,8
за ставкою у твердих сумах з одиниці реалізованого товару	2043,8	4982,1	6549,0	7690,0	8482,6	12127,3	12111,4	15440,2	23485,1
за ставкою у відсотках до обороту з реалізації товару	1311,6	3468,4	5578,6	6973,1	7405,5	4857,1	4402,6	5603,0	8318,7
Акцизний податок з ввезених на митну територію України підакцизних товарів. Тютюнові вироби, в т.ч.:	220,8	601,4	918,3	625,8	684,2	927,3	1587,5	1192,2	1422,0
за ставкою у твердих сумах з одиниці реалізованого товару	106,6	296,1	432,1	301,0	351,2	703,8	1184,4	876,8	1051,0
за ставкою у відсотках до обороту з реалізації товару	114,2	305,3	486,2	324,8	333,1	223,6	403,1	315,4	371,0
РАЗОМ (вироблені та ввезені) тютюнові вироби, в т.ч.:	3576,3	9051,9	13045,9	15288,9	16572,4	17911,7	18101,5	22235,4	33225,8
	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
– за ставкою у твердих сумах з одиниці реалізованого товару	2150,5	5278,3	6981,1	7 991,0	8 833,8	12831,0	13295,7	16317,0	24536,1
	60 %	58 %	54 %	52 %	53 %	72 %	73 %	73 %	74 %
– за ставкою у відсотках до обороту з реалізації товару	1425,9	3773,6	6064,8	7297,9	7 738,6	5 080,7	4 805,7	5 918,4	8689,7
	40 %	42 %	46 %	48 %	47 %	28 %	27 %	27 %	26 %

*складено авторами на основі [9]

Україна входить до числа країн з високим рівнем акцизних податків, більше 50 % від роздрібної ціни, в ціні однієї пачки сигарет. До групи країн з низьким рівнем акцизів в роздрібній ціні сигарет менше 25 % відносяться, наприклад, Афганістан, Іран, Ірак, Лівія, Мавританія. Країни, що входять в групу з про середню часткою податків в ціні сигарет від 26 до 50 %, – Росія, Сполучені Штати Америки, все середньо-азійські та східно-азійські країни за винятком Японії, а також, деякі латиноамериканські та африканські країни. До групи з високою часткою податків в ціні реалізації сигарет від 51 до 74 %, куди відноситься і Україна, входять Австралія, Бразилія, Німеччина, Канада, Норвегія, Швеція. До останньої групи з дуже високою часткою податків в ціні сигарет більше 75 % входять Аргентина, Великобританія, Ізраїль, Італія, Франція та інші країни.

Згідно з проведеним дослідженням Інституту економічних досліджень і політичних консультацій до 2008 р. виробництво сигарет в Україні зростало понад 10 років. Обсяги виробництва збільшилися з 59 млрд шт. в 2000 році до 120 млрд шт. у 2005 році. У цей період були низькі акцизи на тютюнові вироби, а обмеження на куріння в громадських місцях і на рекламу тютюнових виробів були мінімальними. Максимум виробництва сигарет спостерігався в Україні в 2008 році, коли воно склало 130 млрд шт. за даними Держкомстату. Цього було б достатньо для забезпечення потреб найбільшого ринку ЄС, німецького, а також і наших сусідів Румунії і Словаччини. З початком економічного і фінансової кризи 2008 року офіційне виробництво сигарет почала зменшуватися: до 103 млрд шт. в 2010 році і 94 млрд шт. у 2012 році. Виробництво сигарет у 2013 р. склало 86 млрд шт. У 2014 році – 86,054 млрд шт. У 2015 році порівняно з 2014 роком виробництво сигарет збільшилося на 8 %, або на 6,884 млрд. штук до 92,938 млрд штук [10].

Відповідно до зобов'язань взятих Україною під час підписання Рамкової конвенції ВООЗ по боротьбі зі тютюнопалінням та Угоди про асоціацію між Україною та ЄС передбачається щорічне підвищення ставок акцизів з урахуванням рівня інфляції протягом періоду від 2 до 5 років. Україна повинна підвищити специфічну ставку акцизу на сигарети до 90 євро за 1000 штук, з метою наближення акцизних податків на тютюнові вироби в Україні до рівня країн ЄС. Сьогодні цей показник становить близько 16 євро. Україна

зможе досягти європейського рівня оподаткування тютюну в 2023 році за умови щорічного підвищення специфічного акцизу на 30 %, та адвалорної – на 2 процентних пункти.

Відповідно до підписаної урядом України Угодою про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – Угода) сторони розвивають співробітництво і гармонізують політику з протидії та боротьби з шахрайством і контрабандою підакцизних товарів (стаття 352). Ця співпраця, зокрема, включає поступове зближення акцизних ставок на тютюнові вироби, наскільки це можливо, враховуючи обмеження регіонального контексту, в тому числі шляхом діалогу на регіональному рівні та відповідно до Рамкової конвенції ВООЗ по боротьбі проти тютюну 2003 року. З цією метою Сторони намагаються посилити свою співпрацю в регіональному контексті. Далі, в статті 353 Угоди йдеться про необхідність поступового наближення до структури оподаткування, встановленої в ЄС, що визначено відповідно до Додатку XXVIII до Угоди. З 486 статей Угоди питанням оподаткування присвячено всього 6 статей. Ці статті передбачають загальні умови та кроки з імплементації податкових директив ЄС (Додаток 28 до Угоди про асоціацію) [11].

“Податкові” статті Угоди передбачають, зокрема, що Україна зобов'язується поступово наблизити своє законодавство до законодавства ЄС щодо акцизного податку відповідно до чотирьох директив:

Директива Ради № 92/83/ЄЕС від 19.10.1992 року щодо гармонізації структур акцизів на спирт та алкогольні напої; Директива Ради ЄС № 2006/112/ЄС від 28.11.2006 р. про спільну систему ПДВ; Директива Ради № 2008/118/ЄС від 16.12.2008 р. щодо загальних умов акцизного збору; Директива № 2011/64/ЄС від 21.06.2011 р. про структуру і ставки акцизного збору на тютюнові вироби.

Зазначені директиви повинні бути впроваджені у законодавство України у встановлені терміни: два–п'ять років, з дати вступу в силу Угоди (з 2014 року). Загальним правилом є і те, що Угода набуває чинності у перший день другого місяця, що настає після ратифікації Угоди усіма його сторонами. При цьому, датою набрання чинності статтею Угоди, яка містить посилання на Директиви, що стосуються акцизних податків, є 1 листопада 2014 р.

Графік імплементації статей Директиви у сфері тютюнових виробів, що містять вимоги щодо ставок визначає Рада Асоціації. Структура акцизного податку на тютюн в Україні вже сьогодні майже повністю відповідає вимогам даної Директиви ЄС, але ставки цього податку є меншими, ніж прийняті в ЄС.

Досвід справляння акцизного податку з тютюнових виробів у державах ЄС згідно Директиви Ради 2011/64/ЄС щодо структури і ставок акцизу на тютюнові вироби вказує на те, що кожна держава-член може застосовувати загальний акцизний податок (специфічна складова плюс адвалорна складова без урахування ПДВ), розмір якого повинен становити 57 % від середньозваженої роздрібною ціни сигарет, що відпускаються для споживання і не повинен бути нижче 64 євро за 1000 сигарет незалежно від середньозваженої роздрібною ціни.

В Україні з 1 січня 2016 року набули чинності законодавчі норми щодо збільшення розмірів акцизів на сигарети. Так, акциз на сигарети за специфічною ставкою виріс на 40 % – до 318,26 грн за 1 тис. шт. Що дозволило у минулому році забезпечити акцизні надходження в розмірі 31,8 мільярдів гривень. Збільшення тільки специфічної ставки акцизу в 2016 році призвело до ще більшого розриву в акцизному навантаженні на дешеві і дорогі сигарети. У ЄС податкове навантаження на сигарети різних цінних категорій майже однакове і становить близько 60 %. Для збільшення податкового навантаження на дорогі сигарети, які курять заможні люди, необхідно збільшувати саме розмір адвалорної ставки. Зараз в Україні акцизне навантаження на дорогі сигарети значно менше, ніж на дешеві.

У країнах ЄС спостерігаємо тенденцію підвищення специфічних ставок акцизу на сигарети і зниження адвалорної. Так, у 2010–2014 роках адвалорний компонент знизили 22 з 28 країн ЄС, зокрема, Швеція, Данія та Нідерланди встановили адвалорну ставку акцизу 1 %. [10]. Директива ЄС 2011/64 містить вимоги тільки щодо розміру ставок специфічного компонента акцизу і мінімального акцизного зобов'язання.

Законом України № 5044 від 26.08.2016 “Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2017 році” встановлено ставки акцизних податків і мит, в тому числі, збільшено акциз на тютюн і сигари до 559,78 грн за кілограм замість діючих у 2016 році 399,84 грн; на сигарети без фільтра та з фільтром – до 445,56 грн за тисячу штук замість – 318,26 грн. При цьому адвалорний компонент акцизу залишився – 12 %. Мінімальне акцизне податкове зобов'язання із сплати акцизного податку, що встановлюється для сигарет як з фільтром так і без було встановлене 596,05 грн за 1000 шт. [12]. Отже, зростання специфічної складової складо – 40 %. Таке значне підвищення ставок акцизних податків підтримується МВФ, Світовим банком, ЄС. Ця позиція обумовлюється необхідністю збільшення джерел дохідної частини державного і місцевого бюджетів. Результатом подорожчання тютюнових виробів може бути скорочення споживання, збільшення тіньової частки ринку, контрабанди, незадекларованого виробництва, переважання більш дешевого цінового сегмента в структурі споживання, що збільшить ризики пов'язані зі зменшенням бази оподаткування.

У 2015 р. було введено додатковий податок місцевого значення на підакцизні товари, що реалізуються у роздрібній мережі, ставки якого встановлюються рішенням місцевих органів влади, у відсотках від вартості (з ПДВ) в розмірі 5 % для поповнення бюджетів об'єднаних територіальних громад та міських бюджетів.

Суми додаткового місцевого акцизу перераховувались у відповідний бюджет підприємствами роздрібною торгівлі, які здійснюють реалізацію підакцизних товарів, протягом 10 календарних днів, що наста-

ють за останнім днем граничного строку, для подання податкової декларації за місячний податковий період згідно Податкового кодексу України. Принагідно, варто зазначити, що у 2016 році було скасовано податок з роздрібного продажу палива у розмірі 5 %, який сплачувався до місцевих бюджетів. На думку уряду, причиною цього була тінзація роздрібного продажу палива окремими платниками даного податку, що спричиняло недонадходження акцизного податку з роздрібного продажу до місцевих бюджетів. Мінфін розробив ефективну модель, за якої 13,44 % акцизного податку з виробленого та ввезеного пального буде сплачуватися до місцевих бюджетів. Наприклад, наразі ставка акцизного податку на бензин становить 213,5 євро за 1000 л, з цієї суми 28,7 євро за 1000 л (13,44 %) буде спрямовано до місцевих бюджетів [13].

При формуванні акцизної політики на тютюнові вироби обговорюється питання необхідності встановлення мінімальної ціни на пачку сигарет, порядок справляння і розмір яких повинен визначати КМУ. Державної фіскальною службою України підготовлено проект постанови КМУ "Про встановлення розміру мінімальних оптово-відпускних і роздрібних цін на тютюнові вироби, тютюн та промислові замітники тютюну". Пропонується встановити мінімальні оптово-відпускні та роздрібні ціни (табл. 3) [14].

Таблиця 3

**Розмір мінімальних оптово-відпускних і роздрібних цін на тютюнові вироби,
тютюн та промислові замітники тютюну**

Код виробу згідно з УКТЗЕД	Опис товару	Одиниці виміру	Мінімальна ціна на тютюнові вироби, тютюн та промислові замітники тютюну, гривень.	
			оптово-відпускна	роздрібна
2401	Тютюнова сировина, крім тютюнових відходів (код згідно з УКТЗЕД 2401 30 00 00)	кілограм (нетто)	28,12	723,85
2401 30 00 00	Тютюнові відходи	кілограм (нетто)	17,60	715,94
2402 10 00 00	Сигари, включаючи сигари з відрізними кінцями, та сигарили (тонкі сигари), з вмістом тютюну	кілограм (нетто)	1286,33	1341,05
24020 90 10	Сигарети без фільтра, цигарки	1000 шт.	912,54	1022,04
		1 пачка (20 шт.)	18,25	18,84
2402 20 90 20	Сигарети з фільтром	1000 шт.	941,94	1054,97
		1 пачка (20 шт.)	20,44	21,10
2403	Тютюн та замітники тютюну, інші, промислового виробництва; тютюн "гомогенізований" або "відновлений"; тютюнові екстракти та есенції	кілограм (нетто)	116,50	812,27

В цілому, ідея заслуговує на увагу з позицій поліпшення адміністрування акцизу, так як посилення державного контролю дозволить побороти недобросовісних виробників і забезпечити додаткові податкові надходження до Державного бюджету. Крім того, використання цього інструменту могло б бути ефективним у боротьбі з демпінгом на ринку тютюнових виробів, захистити прибутковість підприємств галузі, які працюють легально. Проект рішення перебуває на стадії встановлення і узгодження позицій Міністерства фінансів і Міністерства економічного розвитку і торгівлі України.

Учасники тютюнового ринку дискутують з приводу необхідності введення мінімальних цін розділені на два табори. Компанії Imperial Tobacco, British American Tobacco Україна вважають антиконкурентною запропоновану парламентом України норму про введення мінімальних роздрібних цін. Philip Morris і JTI, є виробниками більш дорогої тютюнової продукції, підтримали рішення парламенту і виступають за введення мінімальних цін.

Для посилення боротьби з корупцією, контрабандою та зловживаннями на митниці 29 серпня 2016 р. при Мінфіні України було створено Міжвідомчий цільовий центр. Цей Центр буде координувати дії 20 мобільних груп у складі представників Державної фіскальної служби України, Державної прикордонної служби та Національної поліції України щодо оперативного реагування на правопорушення. Передбачається робота аналітичної групи щодо виявлення ризикових операцій на митниці, підготовці інформації для мобільних груп. Першими результатом роботи цього Центру було виявлення партії контрабанди сигарет в країні ЄС в розмірі 450 тисяч пачок на суму 7,5 млн грн.

Одним з перспективних напрямків формування стратегії реалізації акцизної політики в Україні може стати співпраця Світового банку і уряду в сфері впровадження імітаційного моделювання оподаткування тютюнових виробів (TaXSiM). Дана модель дозволить прогнозувати вплив змін ставок акцизів на три основні показники: цін для кінцевих споживачів, обсяги річного споживання і податкові надходження в бюджет. Засоби від акцизного податку експерти Світового банку пропонують спрямовувати на розвиток системи охорони здоров'я в Україні, в тому числі розвитку первинної ланки медичної допомоги, медичного страхування громадян з низькими доходами, відшкодування вартості лікарських препаратів, які запобігають серцево-судинні захворювання [15].

Висновки. Гармонізації податкової політики України в сфері оподаткування тютюнових виробів повинна відбуватися з урахуванням вимог Угоди про Асоціацію, що передбачає рівномірне поступове підвищення податкових ставок на сигарети та інші тютюнові вироби. Необхідно забезпечити вирівнювання податкового навантаження на дорогі й дешеві сигарети шляхом законодавчого затвердження щоквартального підвищення ставок акцизного податку на тютюнові вироби.

Два останні роки активно йде дискусія про необхідність підвищення специфічної та адвалорної ставки акцизного податку на тютюнові вироби. Оскільки в більшості країн ЄС спостерігається стабільність цін, в таких умовах специфічна ставка забезпечує прогнозоване збільшення доходів від акцизу, в Україні в умовах інфляційного зростання цін саме адвалорна ставка зможе забезпечити збільшення доходів бюджетів. І хоча, підвищення адвалорної ставки менш поширене в ЄС, в Україні воно може бути доцільним.

В умовах низької податкової культури та адміністрування акцизів фіскальною службою, вважаємо за можливе використовувати як тимчасовий інструмент встановлення мінімальних цін на тютюнові вироби для стабілізації акцизних надходжень і боротьби з недобросовісними виробниками. Використання акцизного оподаткування тютюнових виробів повинно мати цільовий характер, пов'язаний з компенсацією негативного впливу на здоров'я громадян.

Потребує вирішення питання посилення взаємодії всіх гілок влади, законодавчої і виконавчої в контексті реалізації стратегії і тактики акцизної політики.

Література

1. Лютий, І. О. Податки на споживання в економіці України / І. О. Лютий, А. Б. Дрига, М. О. Петренко. – Київ : Знання, 2005. – 335 с.
2. Кулай А. В. Механізми та стан гармонізації системи непрямого оподаткування в ЄС. *Фінанси України*, 7. – 2015. – С. 98–114.
3. Балакін Р. Л. Акцизне оподаткування тютюнових виробів у державах-членах Європейського Союзу та в Україні / Р. Л. Балакін // *Фінанси України*. – 2007. – С. 96–100.
4. Демиденко Л. М. Фінансова криза ЄС: причини та шляхи подолання [Електронний ресурс] / Л. М. Демиденко // *Вісник КНУ імені Тараса Шевченка*. – 2014. – № 161. – С. 23–27. – Режим доступу: <http://dx.doi.org/10.17721/1728-2667.2014/160-7/5>
5. Соколовська А. М. Концепція ліберальної податкової реформи: доцільність і можливість реалізації в Україні / А. М. Соколовська // *Фінанси України*. – 2015. – № 12. – С. 12–31.
6. Коротун В. І. Трансформація акцизної політики в Україні / В. І. Коротун, С. С. Брехов, Н. В. Новицька, 2015. – 404 с.
7. Єфіменко Т. І. Актуальні питання сучасних стратегій реформування податкових систем / Т. І. Єфіменко // *Фінанси України*. – 2013. – № 3. – С. 7–25.
8. Офіційний сайт Державної служби статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>
9. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. – Режим доступу: http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=359194&&documentList_stind=21
10. Ринок тютюнових виробів: оцінка впливу зміни акцизів [Електронний ресурс]. – Київ, 2014. – Режим доступу: http://www.ier.com.ua/files/publications/News/IER_research2_block.pdf
11. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011
12. Закон України № 5044 від 26.08.2016 “Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2017 році”. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1791-19>
13. Урядовий портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=249722423&cat_id=244274160
14. Проект постанови КМУ “Про встановлення розміру мінімальних оптово-відпускних і роздрібних цін на тютюнові вироби, тютюн та промислові заміники тютюну” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/diyalnist-/regulyatorna-politika-/regulyatorna-politika/2017-rik/71564.html>
15. Прес-служба МОЗ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.moz.gov.ua/ua/portal/pre_20160825_a.html

References

1. Lyutyuy I. O. Podatky na spozhyvannya v ekonomitsi Ukrayiny / I. O. Lyutyuy, A. B. Dryha, M. O. Petrenko. – 2005, 335.
2. Kulay A. V. Mekhanizmy ta stan harmonizatsiyi systemy nepryamoho opodatkovannya v YeS / A. V. Kulay // *Finansy Ukrayiny*, 7. – 2015. – S. 98–114.
3. Balakin R. L. Aktsyzne opodatkovannya tyutyunovykh vyrobiv u derzhavakh–chlenakh Yevropeys'koho Soyuzu ta v Ukrayini / R. L. Balakin // *Finansy Ukrayiny* 10. – 2007. – S. 96–100.

4. Demydenko L. M. Finansova kryza YeS: prychnyny ta shlyakhy podolannya / L. M. Demydenko // Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv / L. M. Demydenko // Economics, 2014; 160: 23–27 <http://dx.doi.org/10.17721/1728-2667.2014/160-7/5>
5. Sokolovs'ka A. M. Kontsepsiya liberal'noyi podatkovoyi reformy: dotsil'nist' i mozhlyvist' realizatsiyi v Ukraini / A. M. Sokolovs'ka // Finansy Ukrainy. – 2015. – # 12. – S. 12–31.
6. Korotun V. I. Transformatsiya aktyznoyi polityky v Ukraini / V. I. Korotun, S. S. Brehov, N. V. Novytska. – 2015, 404.
7. Yefimenko T. I. Aktual'ni pytannya suchasnykh stratehiy reformuvannya podatkovykh system / T. I. Yefymenko // Finansy Ukrainy. – 2013. – # 3. – S. 7–25.
8. Ofitsiynnyy sayt Derzhavnoyi sluzhby statystyky. – Rezhym dostupu: <http://ukrstat.gov.ua>
9. Ofitsiynnyy sayt Derzhavnoyi kaznacheys'koyi sluzhby Ukrainy. – Rezhym dostupu: http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=359194&&documentList_stind=21
10. Rynok tyutyunovykh vyrobiv: otsinka vplyvu zminy aktyziv. – K. : 2014 Rezhym dostupu: http://www.ier.com.ua/files/publications/News/IER_research2_block.pdf
11. Uhoda pro asotsiatsiyu mizh Ukrainoyu, z odniyeyi storony, ta Yevropeys'kym Soyuzom, Yevropeys'kym spivtovarystvom z atomnoyi enerhiyi i yikhnimy derzhavamy-chlenamy, z inshoyi storony. – Rezhym dostupu: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011
12. Zakon Ukrainy # 5044 vid 26.08.2016 “Pro vnesennya zmin do Podatkovooho kodeksu Ukrainy ta deyaknykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo zabezpechennya zbalansovanosti byudzhethnykh nadkhozhen' u 2017 rotsi”. – Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1791-19>
13. Uryadovyy portal.– Rezhym dostupu: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=249722423&cat_id=244274160
14. Proekt postanovy KMU “Pro vstanovlennya rozmiru minimal'nykh optovo-vidpusknykh i rozdribnykh tsin na tyutyunovi vyroby, tyutyun ta promyslovi zaminnyky tyutyunu”. – Rezhym dostupu: <http://sfs.gov.ua/diyalnist/regulyatorna-politika-/regulyatorna-politika/2017-rik/71564.html>
15. Pres-sluzhba MOZ Ukrainy. – Rezhym dostupu: http://www.moz.gov.ua/ua/portal/pre_20160825_a.html

Надіслана/Written: 19.04.2017 р.

Надійшла/Received: 24.04.2017 р.

Рецензент: д.е.н., проф. З. С. Варналій